

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio L. De subiecto habituum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

QUESTIO L.

De subiecto habituum, in sex articulos diuisa.

¶ Super quibus quinquaginta articulis primis.

IN articulo. 1. 2. & 3. questionis 50. circa subiectum habitus, aduertendum est, quod quia habitus finis est habituationis, & habituari assuescere quoddam est. ideo ubi non inuenitur consuetudo, aut aliquid maius, ibi non inuenitur proprie habitus. Propter quod existentibus duobus principiis, scilicet natura & uoluntate, ubi est pure natura, nihil est habitus proprie. Si enim infinites lapis proficiatur sursum, non habitatur ad motum sursum, ut dicitur in 2. Ethicor. ubi autem est ipsa uoluntas, ibi est perfecte habitus, uide & de ratione habitus uidetur uoluntarium, ut in articulo. 3. author dicit. Et in tertio de anima Auerois dicit, quod habitus est, quo quis operatur cum uult. In intermediis autem quanto aliquis magis participat aliquid rationis, tanto magis participat habitum: & hinc prouenit primo, quod habitus ad operationes sunt principaliter in anima, id est, in ipsis uirtutibus animæ, & secundario in organis corporeis: quoniam illa quidem principaliter, hæc autem secundario rationalem motum sapiunt. & propter hoc habituari ad delectationes ueneris, uel cibi, potus, loquacitatis, ludi, blasphemiarum, & similibus, uolentes abstinere, quasi non possunt corpore iam assueti ad talem appetitum sequelam. Prouenit secundum, quod licet in membris corporeis, & parte negatiua absolute nullus sit habitus; in eis tamen pro quanto, & quomodo obedientia sunt rationis imperio, habitus sunt secundario: sicut & assuesfactiones, ut in principio corporis articuli dicitur, & patet in musicis, & alijs artificibus: quomodo autem obedient, superius in quæst. de im-

li. j. com. 8.

In pdie. quat. litat. com. 1.

q. p. ced. ar. 2. j. & 4.

q. p. ced. ar. 4.

DEINDE considerandum est de subiecto habituum. **E**T CIRCA hoc queruntur sex.

¶ Primo, Vtrum in corpore sit aliquis habitus.

¶ Secundo, Vtrum anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam, uel secundum suam potentiam.

¶ Tertio, Vtrum in potentiis sensitiuæ partis possit esse aliquis habitus.

¶ Quarto, Vtrum in ipso intellectu sit aliquis habitus.

¶ Quinto, Vtrum in uoluntate sit aliquis habitus.

¶ Sexto, Vtrum in substantiis separatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in corpore sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic proceditur. **V**t in corpore non sit aliquis habitus. **V**t n. Cōmentator dicit in 3. * de Anima: Habit⁹ est, quo quis agit cum uoluerit, sed actiones corporales non subiacent uoluntati, cū sint naturales, ergo in corpore nō pōt esse aliq⁹ habit⁹. **¶** 2. Præte. Omnes dispositiones corporales sūt facile mobiles: sed habitus est qualitas difficile mobilis. ergo nulla dispositio corporalis potest esse habitus. **¶** 3. Præ. Oēs dispositiones corporales subiaccēt alterationi, sed alteratio nō est nisi in tertia specie qualitat⁹, q̄ diuidit̄ cōtra habitum. ergo nullus habitus est in corpore.

SED CONTRA est, quod Philo. in * Predicamentis, unitatem corporis, uel infirmitatem insanabilem, habitum nominari dicit. **R**ESPON. Dicendū, q̄ sicut supra dictum est, habitus est q̄ dā dispositio alicuius subiecti existētis in potētia, uel ad formam, uel ad operationē: scdm̄ ergo qd̄ habitus importat dispositionem ad operationē, nullus habitus est principaliter in corpore, sicut in subiecto. Oīs. n. operatio corporis est aut a naturali qualitate corporis, aut est ab aīa mouente corpus. Quātū igitur ad illas operationes q̄ sunt a natura, nō disponit̄ corpus per aliquē habitum, quia uirtutes naturales sunt determinatę ad unum. * dictum est autem q̄ habitualis dispositio requiritur, ubi subiectum est in potentia ad multa: operationes uerō, quę sūt ab aīa per corpus, principaliter quidem sunt ipsius animæ, secundario uerō ipsius corporis. habit⁹ aut proportionatur operationib⁹, unde ex similibus actibus similes habitus cāntur, ut dī in 2. * Eth. & ideo dispositiones ad tales operationes principaliter sunt in anima: in corpore uerō pōt esse secundario, inquantum. i. corpus disponitur & habitatur ad p̄p̄te deferuendum in operationibus aīæ. Si uerō loquamur de dispōne subiecti ad formam, sic habitualis dispositio pōt esse in corpore, qd̄ comparatur ad animā sicut subiectum ad formā: & hoc mō sanitas & pulchritudo, & hmoi, habituales dispositiones dicuntur: nō tñ perfecte hēnt rōnē habituum, quia causę eorū ex sua natura de facili tranmutabiles sunt. Alexander uerō posuit nullo mō habitū uel dispōne primæ speciei esse in corpore, ut * Simplicius refert in cōmento Prædicam. sed dicebat primā speciē qualitat⁹ pertinere tñ ad aīam. & quod Arist. inducit in Prædicamentis de sanitate & aegritudine, non inducit quasi pertineat ad primam speciem qualitatis, sed per modum exempli. ut sit sensus, q̄ sicut aegritudo & sanitas pōt esse facile, uel difficile mobiles, ita etiam qualitates primæ speciei, quę dicuntur habitus & dispositio. Sed hoc patet esse contra intentionē Aristoteli, tum quia eodem mō loquendi utitur exemplificando de sanitate & aegritudine, & de uirtute & de sciā: tum quia in 7. * Phy. ponit expressē inter habitus pulchritudinem & sanitatem.

Fario uerō ipsius corporis. habit⁹ aut proportionatur operationib⁹, unde ex similibus actibus similes habitus cāntur, ut dī in 2. * Eth. & ideo dispositiones ad tales operationes principaliter sunt in anima: in corpore uerō pōt esse secundario, inquantum. i. corpus disponitur & habitatur ad p̄p̄te deferuendum in operationibus aīæ. Si uerō loquamur de dispōne subiecti ad formam, sic habitualis dispositio pōt esse in corpore, qd̄ comparatur ad animā sicut subiectum ad formā: & hoc mō sanitas & pulchritudo, & hmoi, habituales dispositiones dicuntur: nō tñ perfecte hēnt rōnē habituum, quia causę eorū ex sua natura de facili tranmutabiles sunt. Alexander uerō posuit nullo mō habitū uel dispōne primæ speciei esse in corpore, ut * Simplicius refert in cōmento Prædicam. sed dicebat primā speciē qualitat⁹ pertinere tñ ad aīam. & quod Arist. inducit in Prædicamentis de sanitate & aegritudine, non inducit quasi pertineat ad primam speciem qualitatis, sed per modum exempli. ut sit sensus, q̄ sicut aegritudo & sanitas pōt esse facile, uel difficile mobiles, ita etiam qualitates primæ speciei, quę dicuntur habitus & dispositio. Sed hoc patet esse contra intentionē Aristoteli, tum quia eodem mō loquendi utitur exemplificando de sanitate & aegritudine, & de uirtute & de sciā: tum quia in 7. * Phy. ponit expressē inter habitus pulchritudinem & sanitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ obiectio illa p̄cedit de habitu, s̄m qd̄ est dispositio ad operationē, & de actib⁹ corporis, qui sunt a natura: nō aut̄ de his qui sunt ab aīa, quorū principū est uoluntas.

AD SECVDVM dicendum, q̄ dispositiones corporales nō sunt simpliciter difficile mobiles p̄pter mutabilitatem corporaliū cārum: p̄nt tñ esse difficile mobiles per comparationem ad tale subiectum, quia. s̄tali subiecto durante amoueri non pōt, uel quia sunt difficile mobiles per comparationem ad alias dispositiones: sed qualitates animæ sunt simpliciter difficile mobiles propter immobilitatem subiecti. & iō non dicit, quod sanitas difficile mobilis simpliciter sit habitus, sed quod est ut habitus, sicut in græco habetur: qualitates autem anime dicuntur simpliciter habitus.

AD TERTIVM dicendum, quod dispōnes corporales, q̄ sūt in prima specie qualitatis, ut qdam po-

perio dictum est. Prouenit tertio, quod in animalibus brutis pro quanto aliqui participant obedientia, capacia sunt habituum. Prouenit quarto, quod cum duplex sit habitus licet ad naturam, & ad operationem: & hic differat a primo in hoc, quod iste est in uoluntate, ille non, ut in articulo. in responsione ad primum litera insinuat, quod habitus ad operationem p̄t secundum tempus, & secundum perfectionem uocatus sit habitus. ad huiusmodi enim habitum habitamur, propter quod habitus corporales ad naturam, ut sanitas, pulchritudo, & huiusmodi, aut negati sunt habitus, ut dicitur de Alex. aut positi sunt imperfecte habitus, id est, dispositiones habituales, ut in litera dicitur in responsione ad secundum, & in articulo. 3. Cum his tamen memor responsionis ad secundum in articulo. 3. quæstionis præcedentis, quod scilicet non est de ratione habitus in communi respicere operationē, sed naturam, Alexander opinione reprehensione dignam putat, eo quod habitus naturam in supremo modo habitus contemplatam, inferioris ordinis habitus ad habitus genere subtrahit, & dicit quod licet primo habitus sint qualitates bene, uel male disponetes animam, secundario tamen etiam disponetes sic corpus, habitus nomen obtinuerunt, & ad eas non esse motum, ut dicitur 7. Physic. Et potest inspicere in corpore nostris, manifeste habitus, seu dispositiones habituales intueno, quantum in eis habeat consuetudo quo ad eas, quę non subsunt rationis imperio. Consuetos enim alium inuentionis frigoris, medicinę, & similibus, manifeste pati corporaliter sine appetitu uidemus, si contra consuetudinē faciāt, aut patiantur. consuetudini. n. hæc tribuntur: quin etiam

in pure vegetabilibus
apparet plantae affue-
tas irrigatione, arefces-
ce illa deficienter: simi-
les autem non cōfue-
les perseverare, tan-
q̄ habitus secunda-
rio dictus ibi partici-
petur. oppositum. n.
accidere deberet si
consuetudo non ob-
staret, quamvis hoc
alterate naturæ ex
continua irrigatione
tribui possit.

fuerunt, differunt a qualitatibus
tertiæ speciei in hoc, q̄ qualitates
tertiæ speciei sunt ut in fieri, & ut
in motu; unde dicuntur passiões,
uel passibiles qualitates. q̄ autē
iā pervenerint ad perfectū quasi
ad speciem, tunc iā sunt in prima
specie qualitatis. Sed hoc impro-
bat *Simplicius in cōmento Præ-
dicamentorum, quia secundum
hoc calefactio est in tertia specie
qualitatis: calor autem in prima:
Arist. autem ponit calorem in ter-
tia. vnde Porphyrius dicit, sicut

Simplicius ibidem refert, quod passio uel passibilis
qualitas, & dispositio & habitus differunt in corpo-
ribus secundum intensiōem & remissionem. Qu-
n. aliquid recipit caliditatem secundum calefieri tā-
tum, non autem ut calefacere possit, tunc est passio
si cito transiens, uel passibilis qualitas si sit ma-
nens: quando autem iam ad hoc perducitur, quod
potest etiam alterum calefacere, tunc est dispositio.
si autem ulterius intantum confirmetur quod sit
difficile mobilis, tūc erit habitus, ut sic dispositio sit
quædā intensio, seu perfectio passionis, uel passibilis
qualitatis, habitus autem dispositionis. Sed hoc im-
probat *Simplicius; quia talis intensio & remissio nō
important diuersitatem ex parte ipsius formæ, sed
ex diuersa participatione ipsius subiecti, & ita non
diuersificarentur per hoc species qualitatis. Et ideo
aliter dicendum est, quod sicut *supra dictum est, cō-
mensuratio ipsarum qualitatum passibilium secūdu
conuenientiam ad naturam, habet rationem dispo-
nis: & ideo facta alteratione circa ipsas qualitates pas-
sibiles, quæ sunt calidum, frigidum, humidū, & sic-
cum, fit ex consequenti alteratio secundum æritu-
dinem & sanitatem: primo autem & per se non est
alteratio secūdu huiusmodi habitus, & dispositiões.

ARTICVLVS II.

Utrum anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam,
uel suam potentiam.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt, q̄ habitus sint
in anima magis s̄m essentiam, q̄ s̄m poten-
tiam. Disponēs. n. & habitus dicuntur in ordine ad
naturā, ut *dictum est: sed natura magis attenditur
secundum essentiam animæ, quā secundum potē-
tias, quia anima secundum suā essentiam est natura
corporalis, & forma eius. ergo habit⁹ sūt in aīa se-
cundum eius essentiam, & non secundum potentia.
¶ 2 Præ. Accidentis non est accidens, habitus autē
est quoddam accidens, sed potentia animæ sunt de
genere accidentium, ut in primo *dictum est. ergo
habitus non est in anima ratione sue potentia.

¶ 3 Præ. Subiectū est prius eo, qd̄ est in subiecto, sed
habitus cum pertineat ad primā spēm qualitatis, est
prior quā potentia, quæ pertinet ad secundā spēm. er-
go habitus nō est in potētia animæ sicut in subiecto.

SED CONTRA est, quod philosophus in 1. *Eth. po-
nit diuersos habitus in diuersis partibus animæ.
RESPON. Dicendū, q̄ sicut *supra dictū est, Ha-
bitus importat dispositionem quandā in ordine ad
naturam, uel ad operationē. Si ergo accipiatur habi-
tus secundum, quod hēt ordinem ad naturā, sic non
potest eē in aīa, si tñ de natura humana loquamur:
quia ipsa anima est forma cōpletua humanæ natu-
ræ. vnde secundum hoc magis potest esse aliquis ha-

bitus, uel dispositio in corpore per ordinem ad ani-
mam, q̄ in anima per ordinem ad corpus. Sed si lo-
quamur de aliqua superiori natura, cuius homo potest
esse particeps, secundum illud 2. Pet. 1. Vt simus con-
sortes naturæ diuinæ, sic nihil prohibet in anima se-
cundum suam essentiam esse aliquē habitum. s. gra-
tiam, ut *infra dicitur. Si uero accipiatur habitus in
ordine ad operationem, sic maxime habitus inue-
niuntur in anima, in quantum anima non determi-
natur ad unam operationem, sed se habet ad mul-
tas, quod requiritur ad habitum, ut *supra dictum
est. Et quia anima est principium operationum per
suas potentias, ideo secundum hoc habitus sunt in
anima secundum suas potentias.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod essentia ani-
mæ pertinet ad naturam humanam non sicut subie-
ctum disponendum ad aliquid aliud, sed sicut for-
ma & natura, ad quam aliquis disponitur.

AD SECUNDVM Dicendū, quod accidens per se
non potest esse subiectum accidentis: sed quia etiā
in ipsis accidentibus est ordo quidam, subiectum se-
cundum quod est sub vno accidente, intelligitur et
se subiectum alterius: & sic dicitur unum accidens
esse subiectum alterius, ut superficies coloris: & hoc
modo potest potentia esse subiectum habitus.

AD TERTIVM Dicendum, q̄ habitus præmitti-
tur potentia, secundum quod importat dispositio-
nem ad naturam, potentia autē semper importat ordi-
nem ad operationem, quæ est posterior, cum na-
tura sit operationis principium, sed habit⁹ cuius po-
tentia est subiectum, non importat ordinem ad natu-
ram, sed ad operationem, unde est posterior poten-
tia. Vel potest dici, q̄ habitus præponitur potentia:
sicut completum incompleto, & actus potentia. a-
ctus. n. naturaliter est prior, quibus potētia sit prior or-
dine gñrationis & tēporis, ut dī in 7. & 9. *Metaph.

ARTICVLVS III.

Utrum in potentis sensitue partis pos-
sit esse aliquis habitus.

AD TERTIVM sic proceditur.
Videtur, q̄ in potentis sensi-
tiue partis non possit esse aliquis
habitus. Sicut enim potentia nu-
tritiua pars est irrationalis, ita & sē-
sitiua, sed in potentis nutritiue
partis non ponitur aliquis habi-
tus. ergo nec in potentis sensitue
partis aliquis habitus debet poni.
¶ 2 Præ. Sensitiue partes sūt cōes
nobis, & brutis: sed in brutis non
sunt aliq̄ habitus, quā nō est in eis
volūtas, q̄ in diffinitione habitus
ponitur, ut *supra dictū est. ergo
in potentis sensituius non sunt ali-
qui habitus.

¶ 3 Præ. Habitus aīæ sūt scīæ, &
uirtutes, & sicut scīa refert ad uī
apphēsiuā, ita uirtus ad uim appē-
titiuā, sed in potētis sensituius non
sūt aliqua scīa, cū scīa sit uniuēr-
saliū, q̄ uires sensituiæ apprehēde-
re nō pnt. ergo et nec habitus uir-
tutū in partib. sensituius esse pnt.

SED CONTRA est, quod philoso-
phus dicit in 3. *Eth. q̄ aliqua uir-
tutes, scilicet temperantia, & for-
Prima Secundæ S. Thomæ.

q. 110. ar. 4.

q. 49. ar. 4.

D. 52.

Li. 9. Meta. 2
re. 13 usque
ad 19. & li. 7
tex. 19. to. 3.

Super quatuor quinquaginta
sime. arisculum
tertium.

3. di. 23. q. 1.
ar. 1. & di.
33. q. 2. ar. 4.
& uer. q. 1.
ar. 1. cor.

q. præ. ar. 3.
in argu. Sed
contra.

C. 10. in pri.
to. 5.

N 4 ani-

anima, secundario aut in corpore & proprie rea in litera non simpliciter, sed cum ad uerbo comparatio, magis, negatur habitus a membris corporis dum dicitur, quod in eis non sunt habitus, sed magis in uiribus imperantibus, motum ipsorum. & ex hoc habes, quod nimis large locutus est Scotus in 3. sent. dist. 33. concedens absolute in manu scriptoris habitum, & uirtutem, est enim ibi habitus secundario tantum, propter rationem dictam.

D. 701.

Cant. co. 5.

q. 16. no. lon ge a princ. to. 4.

Te. 57. to. 5.

Ca. 3. a med. to. 2.

Inf. q. 54. ar. 3. c. & q. 53. ar. 1. c. & q. 56. ar. 5. & q. 67. ar. 2. cor. & uel. q. 20. ar. 2. cor.

Respon. Dicendum, quod uires sensitiuae dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum quod operatur ex instinctu naturae: Alio modo, secundum quod operatur ex imperio rationis. Secundum igitur quod operatur ex instinctu naturae, sic ordinatur ad unum, sicut & natura: & ideo sicut in potentis naturalibus non sunt aliqui habitus, ita etiam nec in potentis sensitiuis, secundum quod ex instinctu naturae operantur. Secundum uero quod operatur ex imperio rationis, sic ad diuersa ordinari potest, & sic possunt in eis esse aliqui habitus, quibus bene, aut male ad aliquid disponuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod uires nutritiuae partis non sunt natae obedire imperio rationis, & ideo non sunt in eis aliqui habitus, sed uires sensitiuae natae sunt obedire imperio rationis, & ideo in eis esse potest aliqui habitus. Nam secundum quod odebunt rationi, quodammodo rationales dicuntur, ut in 1. Eth. dist. Ad secundum dicendum, quod uires sensitiuae in brutis animalibus non operantur ex imperio rationis, sed si sibi relinquuntur bruta animalia, operantur ex instinctu naturae, & sic in brutis animalibus non sunt aliqui habitus ordinari ad operationes, sunt tamen in eis aliqua dispositiones in ordine ad naturam, ut sanitas, & pulchritudo. Sed quia bruta animalia a ratione hominis per quandam consuetudinem disponunt ad aliquid operandum sic, uel aliter, hoc modo in brutis animalibus habitus quodammodo ponuntur. unde Aug. dicit in li. 83. q. quod uidemus immanissimas bestias a maximis uoluptatibus abstinere dolorum metu, quod cum in earum consuetudine uertitur, domitae & mansuetae uocantur. Deficit tamen ratio habitus quantum ad usum uoluntatis, quia non habent dominium utendi, uel non utendi, quod uidetur ad rationem habitus pertinere, & ideo proprie loquendo, in eis habitus esse non possunt.

Ad tertium dicendum, quod appetitus sensitiuus natus est moueri ab appetitu rationali, ut dist. in 3. de anima, sed uires rationales apprehensiuae natae sunt accipere a uiribus sensitiuis, & ideo magis conuenit, quod habitus sint in uiribus sensitiuis appetitiuis, quam in uiribus sensitiuis apprehensiuis, cum in uiribus sensitiuis appetitiuis non sint habitus, nisi secundum quod operantur ex imperio rationis. Quamuis etiam in ipsis interioribus uiribus sensitiuis apprehensiuis possint poni aliqui habitus, secundum quod homo fit bene memoratiuus, uel cogitatiuus, uel imaginatiuus. unde etiam philosophus dicit in c. de memoria, quod consuetudo multum operatur ad bene memorandum, quia etiam istae uires mouentur ad operandum ex imperio rationis. uires autem apprehensiuae exteriores, ut uisus, & auditus, & homini non sunt susceptiuae aliquorum habituum, sed secundum dispositionem suam naturae ordinantur ad suos actus determinatos, sicut & membra corporis. in quibus non sunt habitus, sed magis in uiribus impantibus motum ipsorum.

ARTICVLVS III.

Utrum in ipso intellectu sit aliquis habitus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod in intellectu

non sunt aliqui habitus. Habitus enim operationibus conformantur, ut dictum est, sed operationes hominis sunt communes anime & corpori, ut dist. in 1. de anima, ergo & habitus, sed intellectus non est actus corporis, ut dist. in 3. de anima. ergo intellectus non est subiectum alicuius habitus.

Primum patet. Quod est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est, sed id quod est forma sine materia, est actus tantum: quod autem est compositum ex forma & materia, habet potentiam & actum simul: ergo in eo quod est forma tantum, non potest esse aliquid, quod fit simul in potentia & actu, sed solum in eo quod est compositum ex materia & forma, sed intellectus est forma sine materia. ergo habitus, qui habet potentiam simul cum actu, quasi medium inter utrumque existens, non potest esse in intellectu, sed solum in coniuncto, quod est compositum ex anima & corpore.

Secundum patet. Habitus est dispositio se habens ad aliquid bene, uel male disponitur ad aliquid, ut dist. in 5. Metaph. sed quod aliquid bene, uel male fit dispositum ad actum intellectus, prouenit ex aliqua corporis dispositione. unde etiam in 2. de anima dicitur quod molles carne bene aptos mente uidemus. ergo habitus cognoscitiui non sunt in intellectu, qui est separatus, sed in aliqua potentia, quae est actus alicuius partis corporis.

Contra est, quod philosophus in 6. Ethic. ponit scientiam, & sapientiam & intellectum, qui est habitus principiorum, in ipsa intellectuua parte anime.

Respon. Dicendum, quod circa habitus cognoscitiuos diuersimode sunt aliqui opinati. Quidam ponentes intellectum possibilem esse unum in omnibus hominibus, coacti sunt ponere, quod habitus cognoscitiui non sunt in ipso intellectu, sed in uiribus interioribus sensitiuis. Manifestum est enim, quod homines in habitibus diuersificantur: unde non possunt habitus cognoscitiui directe poni in eo, quod unum numero existens est omnibus hominibus commune. unde si intellectus possibilis sit unus numero omnium hominum, habitus scientiarum, secundum quos homines diuersificantur, non poterunt esse in intellectu possibili, sicut in subiecto, sed erunt in uiribus interioribus sensitiuis, quae sunt diuersae in diuersis. Sed ista positio primo quidem est contra intentionem Aristotelis. Manifestum est enim quod uires sensitiuae non sunt rationales per essentiam, sed solum per participationem ut dicitur in 1. Ethic. Philosophus autem ponit intellectuales uirtutes, quae sunt sapientia, scientia, & intellectus in eo quod est rationale per essentiam, unde non sunt in uiribus sensitiuis, sed in ipso intellectu. Expresse etiam dicit in 3. de anima, quod intellectus possibilis, cum sic fiat singula, id est, cum reducatur in actum singulorum per species intelligibiles, tunc fit secundum actum eo modo, quo sciens dicitur esse in actu. quod quidem accidit cum aliquis possit operari per seipsum, considerando. Est quidem igitur tunc potentia quodammodo, non tamen simpliciter, ut ante addidit, aut inuenire. Ipse ergo intellectus possibilis est, in quo est habitus

Super quaest. quinquaginta similes, articulum quartum.

In articulo quarto quod 50. questione caue tu disputator,

in pro...

qualita...

ext. 12...

64. & c...

mo. 3.

Tex. 1. 11...

& 19. 10.

72.

70.

72.

70.

Sup. q. 4.

Art. 4. Et...

14. 2. Et 3.

19. q. 1. ar. 1.

10. & di...

17. q. 2. ar. 1.

ad 5.

10. q. 2. cor. Et v...

10. q. 2. cor. Et v...

10. q. 2. cor. Et v...

10. q. 2. cor. Et v...

10. q. 2. cor. Et v...

10. q. 2. cor. Et v...

10. q. 2. cor. Et v...

cut essentia & potentie angelice sunt alterius rationis a nostris, ita & habitus: & propterea non quare in eorum habitibus omnes illas conditiones, quae de nostris sunt enumeratae in quaestione praecedente: sed sicut natura sunt magis unita, ita etiam & habitum. nec oportet, quod potentia in eis sit dispositibilis per plura diversimode commensurabilia, nisi ratione plurium ipsorum quoad intellectum, quamvis quo ad uoluntatem multiformitas inueniatur secundum bonum, & malum, & concurrentes actus ad bene, vel male uelle: & ut in responsione ad tertium dicitur, saluantur ibi partes, id est, partialia. Scito tertio Nouit, quod angelum participare ab exteriori, ut in responsione ad secundum dicitur, contingit dupliciter. Primo, quasi aduentitiam qualitatem ab extra suscipiendo, & hoc modo necesse est ponere in angelo habitus naturales speciebus intelligibilibus. Litera ergo, quia in corpore articulo non solum respectu aliorum intelligibilium, sed etiam respectu Dei, necessarium ponit habitum in angelis, manifeste aperit exercitatis in doctrina authoris, quod communiter tam de habitu naturali, quam supernaturali loquitur: quoniam constat apud ipsum, angelos per nullum habitum intelligere Deum naturaliter, sed propria substantia uti, ut specie intelligibili ad intelligendum Deum, ut in 1. libro patet, sed ad supernaturalem cognitionem diuino lumine superaddito egent: & sic responsio ad secundum de utroque participationis modo ab extraneo intelligi potest.

rum essentiae per seipsas perficitur ad conformitatem Dei. non ergo per aliquos habitus: & haec uideretur esse ratio Maximi, qui ibidem subdit. Si. n. hoc esset, non utique maneret in semetipsa harum essentia, nec deificari per se, quantum foret possibile, ualisset. ¶ 3. Praet. Habitus est dispositio quaedam, ut dicitur in 5. * Meta. sed dispositio, ut ibidem dicitur, est ordo habentis partes. cum ergo angeli sint simplices substantiae, uideretur quod in eis non sint dispositiones & habitus. SED CONTRA est, quod Dion. dicit 7. c. * cael. Hierar. quod angeli primae Hierar. non solum calefacientes, & throni, & effusio sapientiae, manifestatio deiformis ipsorum habitu. RESPON. Dicendum, quod quidam posuerunt in angelis non esse habitus: sed quaecunque dicuntur de eis, essentialiter dicuntur. unde * Maximus post praedicta uerba quae induximus, dicit. Habitudines earum atque uirtutes, quae in eis sunt, essentialiter sunt propter immaterialitatem. aliquid et Simplicius dicit in * commento Praedicamentorum. Sapientia, quae est in anima, habitus est: quae autem in intellectu, substantia: omnia enim quae sunt diuina, & per se, sufficientia sunt, & in seipsis existentia. quae quidem positio partim habet ueritatem, & partim continet falsitatem. Manifestum est. n. ex * praemissis, quod subiectum habitus non est nisi ens in potentia. Considerantes igitur praedicti commentatores, quod angeli sunt immateriales, & quod non est in illis potentia materiae, secundum hoc ab eis habitum excluderunt, & omne accidens. Sed quia licet in angelis non sit potentia materiae, est tamen in eis aliqua potentia (esse. n. actum purum est proprium Dei) ideo in quantum inuenitur in eis de potentia, intantum in eis praesentatur habitus inueniri. Sed quia potentia materiae, & potentia intellectualis substantiae, non est unius rationis: ideo per consequens nec habitus unius rationis est utrobique. unde * Simplicius dicit in commento Praedicamentorum, quod habitus intellectualis substantiae non sunt similes his, qui sunt hic, habitibus: sed magis sunt similes simplicibus & immaterialibus speciebus, quas continet in seipsa. Circa huiusmodi tamen habitum aliter se habet intellectus angelicus, & aliter intellectus humanus. Intellectus enim humanus, cum sit infimus in ordine intellectuum, est in potentia respectu omnium intelligibilium, sicut materia prima respectu omnium

formarum sensibilem, & ideo ad omnia intelligenda indiget aliquo habitu, sed intellectus angelicus non se habet sicut pura potentia in genere intelligibilem, sed sicut actus quidam, non autem sicut actus purus. hoc. n. solius Dei est, sed cum permissione alius cuius potentiae: & tanto minus habet de potentia, quanto est superior. & ideo ut in 1. * dictum est, in quantum est in potentia, indiget perfici habitualiter per aliquas species intelligibiles ad operationem propriam, sed in quantum est actu, per essentiam suam potest aliqua intelligere, ad minimum seipsum, & alia secundum modum suae substantiae, ut dicitur in lib. * de causis & tantum perfectior, quanto est perfectior. Sed quia nullus angelus pertingit ad perfectionem Dei, sed in infinitum distat, propter hoc ad attingendum ad ipsum Deum per intellectum & uoluntatem, indiget aliquibus habitibus tanquam in potentia existens respectu illius puri actus. unde * Dion. dicit, habitus eorum esse deiformes, quibus. s. Deo conformantur. Habitus autem, qui sunt dispositiones ad esse naturale, non sunt in angelis, cum sint immateriales. AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbum Maximi intelligendum est de habitibus, & accidentibus materialibus. AD SECUNDUM dicendum, quod quantum ad hoc, quod conuenit angelis per suam essentiam, non indiget habitu, sed quia non ita sunt per seipsos entes, quin participent sapientiam, & bonitatem diuinam, ideo in quantum indigent participare aliquid ab exteriori, intantum necesse est in eis ponere habitus. AD TERTIUM dicendum, quod in angelis non sunt partes essentiae, sed sunt partes secundum potentiam, in quantum intellectus eorum per plures species perficitur, & uoluntas eorum se habet ad plura.

QVAESTIO LI.

De causa habituum quantum ad generationem ipsorum.

IN DE considerandum est de causa habituum. Et primo, quantum ad generationem ipsorum. Secundo, quantum ad augmentum. Tertio, quantum ad diminutionem, & corruptionem. CIRCA primum quaeruntur quatuor. ¶ Primo, Vtrum aliquis habitus sit a natura. ¶ Secundo, Vtrum aliquis habitus ex actibus causetur. ¶ Tertio, Vtrum per unum actum possit generari habitus. ¶ Quarto, Vtrum aliquis habitus sint in hominibus infusi a Deo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquis habitus sit a natura.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod nullus habitus sit a natura. Eorum enim quae sunt a natura, uisus non subiacet uolun-

Super quest. quinquagesima prima articulum primum. IN corpore articulo q. 51 duplex occurrit dubium. Primum est circa differentiam inter inchoationem habitus ex parte animae in parte appetitus, & appetitua, quare in intellectu ponitur inchoatio quantum ad ipsam substantiam habitus, in uoluntate non autem. n. per inchoationem talem intendit aliquid actuale super ipsum intellectum, aut non. si intendit aliquid actuale, sequitur quod intellectus possibilis non est a principio, sicut tabula rasa, & pura potentia, quia habet huiusmodi actum superadditum. si non sequitur quod per se ratio de intellectu & appetitu in utroque. n. modo sunt semina uirtutum, & ad principia naturalis promptitudo, propter quam uidentur natura liter inesse nobis secundum cognitionem & appetitum. ¶ Secun-

Deo citato in arg. pcc.

Te. 25. to. 3.

C. 7. no mul tu a prin. c.

Loco citato in arg. 1.

In praedica. qua itatis.

q. 49. ar. 4.

D. 522. In praedica. qualita.

Deo citato in arg. pcc.